

Takové žně mladí už neznají

Dnes se chci se čtenáři podělit o několik vzpomínek ze svého dětství, jaké to bývalo kdysi žně u nás doma pod Kozákovem. Mnoho mladých lidí by dnes už ani nevěřilo, jak těžká to bývala práce a kolik námahy vynaložil drobný zemědělec nebo, jak se u nás říkávalo chalupník či domkář, aby dobře sklídl poměrně chudou úrodu ze svého políčka - úrodu, na kterou se po celý dlouhý rok těšil, připravoval a spoléhal.

Žně - to bývala doba největší dřiny. Dnes vyjedou do velkých lánů obilí moderní kombajny i další mohutné stroje, kterým člověk přenechal dřinu a sám je dovednýma rukama ovládá a řídí. Vzpomínám, jak většina našich rolníků kosila ve žních zralé obilí po několik týdnů ručně, kosami. Ženy, děti i staří rodiče odebírali ze řádků nasekané obilí a vázali je do snopků. Z nich se pak, často už za hrozící bouře nebo lijáku, stavěly panáky nebo tzv. „mandele“.

To všechno byla práce zdoluhavá, namáhavá a nepříjemná. Zvláště stébla žita a ječmene nepříjemně píchala svými ostny do rukou. K tomu ještě někdy narostlý plevel, zvláště bodláky, to bylo velice nemilé! Pamatuji se, jak jsem chodíval k lesní studánce pod „habří“ pro chladnou vodu na pití, aby se naši na poli aspoň trochu osvěžili v tom žáru letního slunce a pak se opět v potu tváře lopotili.

Když obilí na poli trochu vyschlo, svážel je náš otec s kravským potahem na malém žebříňáčku domů do stodoly, kde v přístodůlku a na patře čekalo, až přijde řada na mlácení. Když bylo deštivé počasí, často se stávalo, že obilí na poli polehlo a zrno vzrostlo, někdy už hotové v panácích. Nejdříve se doma ve stodole mlátilo obilí, jehož zrno bylo potřeba k příštímu zasetí, teprve později došlo na ostatní. Dnes kombajn zrno vymlátí už při sečení přímo na poli.

U nás doma jsme seli ponejvíce žito, pšenici a trochu ovsa. Výnosy na našich stráních byly velice nízké. Z těch prudkých svahů jsme chudou úrodu museli svážet ručně - na obyčejných trakařích. Jen z rovinatého pole se sváželo na voze.

Vzpomínám, jak jsme obilí ve stodole na mlatě mlátili často až do zimních měsíců, někdy dokonce ještě v lednu. To už bývala ve stodole nesmírná zima, lidem zalézalo za nehty.

Mláčení bývalo velmi primitivní.

Otec (*1901) mi vyprávěl, jak ještě za jeho dětství a mládí se mlátilo ručně, jen cepy, později se tzv. „mašinovalo“ na mašině. Ruční mlátičku poháněla lidská síla. Dva zdatní muži museli točit klikami mláticího bubnu, do kterého další pomocník vkládal po trochách obilí. Tato primitivní první mlátička neměla žádná vytrásadla, sláma se odebírala ručně, kladla na slaměná povřísla a vázala do otepí. Povřísla se vyráběla doma z tzv. dlouhé žitné slámy. K tomu účelu se muselo obilí (žito) bezpodmínečně vymlátit ručně cepy, aby sláma zůstala pěkně dlouhá, rovná.

Za mého dětství měl už otec mláčení zařízeno pomocí žentouru. To už mnohý z vás, vážení čtenáři, ani neví a neumí si představit, jak vlastně takový žentour vypadal. Co to vlastně bylo za zařízení a „pokrok“ v zemědělství. Za stodolou býval tzv. „rajčůr“, kde kolem dokola chodilo kravské (někde ovšem koňské) spřežení, zapřažené u dlouhé oje, kterou tvořil mohutný čtyřhranný trámeček. Na té oji jsem se jako malý klouček rád vozíval kolem dokola „rajčůru“.

Pohyb žentouru se přenášel na ozubené kolo a pak dále dlouhou hřídelí a pomocí různých kloubů až na veliké hnací kolo se setrvačником, odkud řemen už poháněl hřídel mlátičky. To veliké hnací kolo bylo vlastně řemenicí a mělo v průměru takové dva metry. Tohle tedy už bylo velké zlepšení oproti ručnímu mláčení, jak jsem je dříve popsal. Ale práce to byla stále ještě pomalá. Kravky se nachodily kolem dokola po „rajčůru“ a za celý den se vymlátilo je trochu obilí. Zrní se pak čistilo od plev na ručním mlýnku (mlejnku) nebo na fukaru.

Teprve mnohem později si otec mohl pořídit výbušný benzinový motor tzv. „stabilák“. To už byl na vesnici veliký pokrok, když mlátičky poháněly hřmotné benziňáky. Teprve za války v roce 1941 byla u nás v obci zavedena elektřina a také otec koupil elektromotor k pohonu mlátičky, ke které byl už připojen i lis na lisování vymláčené slámy do balíků.. Říkali jsme mu „kasač“, nevím proč a jak k tomu názvu ten stroj přišel. To už naše mlátička měla i samostatné odsávání prachu, o který při mláčení nebyla nikdy nouze. Zámožnější sedláci mívali pak už mlátičky samočisticí, kde z nich vycházelo zrno již vyčištěné od plev a příměsí. Tihle rolníci už žali obilí zprvu travními sekačkami, taženými párem koní. Později už měli obilní sekačky, tzv. válovky. To bylo pro vesnici velké ulehčení v práci.

Co je to však všechno oproti dnešku, kdy mnoho lidí na vesnici ani neví, že už žně jsou nebo byly, že je obilí pokoseno a rovnou vymláčeno a sláma hned uklizená. Než přišla éra moderních kombajnů, bývaly tu ještě samovazy, které zprvu táhl pár koní a teprve později koníčky nahradil traktor. Dnes ani tyto poměrně výkonné stroje nikde na polích nespátříme. Snad ještě někde

pod kolnou odpočívají nebo je najdeme v některém zemědělském muzeu. Tam budou na ukázkou příštím generacím uloženy i staré primitivní pluhy (vynález bratranců Veverkových), brány, dřevěné válce na drcení hrud, první ruční mlátičky, žentour nebo i stará řezačka na řezání píce pro dobytek.

Nikdo na vesnici by se už nechtěl vracet do těch dob, o kterých jsem vám, milí čtenáři, povídal. Pryč je doba vesnické dřiny, kdy rolník pracoval do úmoru od slunka do slunka. Dřinu jsme přenechali strojům. Mladí kombajnéri a traktoristé si už ani neumějí představit, že na místě, kde dnes pracují, se ještě před několika desítkami let obilí kosilo ručně a v potu tváře se odebíralo a vázalo do snopů a pak stavělo do dlouhých řad panáků.

Skřivani nad hlavami sekáčů zpívali tenkrát stejnou písničku, jakou dnes zpívají nad hřmotícími kombajny, ale život byl tehdy mnohem těžší, složitější a práce těžká, dnes nemyslitelná. Ty lány dozrávajícího obilí šumí dnes nějak radostněji, nežli tenkrát za dob mého mládí. Vím, že ani dnešní zemědělci nebo družstevníci nemají na růžích ustláno, že zemědělská práce není doceněna a mnohde se přehlíží. Snad se jednou zase i české zemědělství pozvedne v té Evropské unii, plné konkurence a nejrůznějších nástrah a překážek

Nebo snad naši krásnou krajinu i samotný Český ráj bude na polích našich předků hyzdit plevel, bodláky, lebeda ? K tomu snad nedáme dopustit.